

LUND
UNIVERSITY

Ideella organisationers mångdimensionella utvärderings- och redovisningspraktik

---

MALIN ARVIDSON OCH STIG LINDE, SOCIALHÖGSKOLAN LUNDS UNIVERSITET

Granskningssamhällets krav och civilsamhällets (re)aktioner

Forskningsprojekt 2016-2017

Finansierat av Myndigheten för ungdoms- och
civilsamhällesfrågor samt Crafoordska stiftelsen

Malin Arvidson malin.arvidson@soch.lu.se

Stig Linde stig.linde@soch.lu.se

LUND
UNIVERSITY

Forskning om utvärdering av ideella organisationer

---

1. Ideella organisationer ställs inför **ökade krav** att genomföra utvärderingar, kvalitetskontroller, m.m.
2. Anpassning till granskningssamhällets krav leder till **likriktning**: särdrag urvattnas, ju större risk, ju närmare man är den offentliga kärnverksamheten
3. Utvärderingar och granskningar uppmärksammar vissa värden och resultat som inte nödvändigtvis samstämmer med ideell verksamhets logik och syfte och därmed riskerar värden associerade med det ideella, icke-profitdrivna osynliggöras.

Kearns (1994) om reaktivt och proaktivt redovisningsansvar (accountability)

De traditionella definitionerna av redovisningsansvar som fokuserar på den finansiella situationen, internkontrollen och uppfyllandet av regelböckerna är för smala. Dessa visar inte upp bredden av en verksamhets kvaliteter och utfall.

Därför förespråkar Kearns en vidgning. Begreppet bör även omfatta *de sätt på vilka organisationen och dess medarbetare hanterar interna och externa förväntningar*.

Detta innebär att redovisningsansvar, förenklat uttryckt, inte är information utan kommunikation. Med andra ord, inte bara en reaktiv rapportering till granskare, utan proaktiva initiativ för att försäkra sig om allmänhetens tilltro (Ebrahim 2003).

Vår forskning:

Vi undersöker hur det står till med utvärderings- och granskningspraxis i svenska ideella organisationer.

- Vad gör man? Hur gör man? Hur påverkas organisationen? Hur agerar organisationen?
- Särskilt fokus på hur praktik och utmaningar reflekterar relationen till offentlig sektor.
- En enkät (just avslutad): 33% svarsfrekvens (N=416)
- Fallstudier (pågående)

Enkät om utvärdering ställd till ideella organisationer inom social verksamhet

---

I vilken utsträckning genomför organisationer utvärderingar?

Bara lite eller inte alls:

29%

Ja, hälften eller mer av verksamheten

70%

I vilket syfte utvärderar man? I första hand för...

...att få kunskap om vi faktiskt gör
det vi säger att vi ska göra.

44%

Anmärkningsvärt högt! (jfr UK)

...att redovisa kvalitet och resultat
för kommunen/landsting i samband
med erhållet bidrag.

6%

Anmärkningsvärt lågt! (jfr. UK)

Vad utgör det främsta skälet till att ni utvärderar i er verksamhet?

	Vård, omsorg, sociala insatser	Intresse- och religiösa organisationer
Vi måste uppfylla krav uttryckta i kontrakt/avtal med uppdragsgivare/finansiärer	42 %	21 %
Det sker på initiativ av organisationen själv	56 %	78 %
Vi motiveras av andra organisationer verksamma inom vårt område att göra utvärderingar	1 %	4 %

Hur kan vi förstå detta intresse för utvärdering som, åtminstone till anmärkningsvärd del, *inte* verkar drivas av ett externt tryck?

Förväntningar....från vem och vilka?

Hur ser "omvärlden ut?"

Hur avtecknar sig "redovisningshorisonten"?

Redovisningsrelationen	Intressenter (Exempel)
Uppåtriktat redovisningsansvar	Donatorer, finansiärer, uppdragsgivare
Horisontellt redovisningsansvar	Mission/Grunduppdrag Personal och styrelse Volontärer Partner i lokalsamhället
Nedåtriktat redovisningsansvar	Klienter, brukare, konfidenter, mottagare

efter Christensen & Ebrahim 2006, s. 199.

Redovisningsrelationen	Intressenter (exempel)	Redovisningspraktiker (exempel)
Uppåtriktat redovisningsansvar	Finansiärer Uppdragsgivare Myndigheter Gåvogivare Företagsvänner Allmänheten	Formella: Årsredovisningar; Effektrapport (FRII) Externa: Nationell brukarenkät om äldreomsorg (Socialstyrelsen); Besiktning (kommun, arbetsförmedling) Policykrav: Miljöcertifiering; Revisorsgranskning enligt FRII:s kvalitetskod; Dokumentation: Statistik om personalomsättning och sjukfrånvaro; Kvalitetsregister (Senior Alert) Kommunikation; Tackbrev med information till gåvogivare, ("givarvårdsprogram"); Brev till församlingar Media: Debattartiklar i lokala media; Twitter, Instagram och Facebook Övergripande: Uppsökande av politiker ("Politikerturné"); Rapporter om icke-vinstdriven vård och omsorg (via Famna)
Horisontellt (lateralt) redovisningsansvar	Stiftelsens stadgar Styrelse Personal Volontärer Samarbetspartners Aktörer i lokalsamhället	Kvalitetsarbete: Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (enl. SOSFS 2011:9); Processkartläggningar Uppföljning: Statistikföring av insatser/beläggning/närvaro Enkäter: Medarbetarenkät; Brukarenkäter Internt: Samlingar för volontärer; Policy-/planeringsdagar för medarbetare om mervärde och brukarinflytande
Nedåtriktat redovisningsansvar	Gäster/ klienter/ brukare/ besökare/ konfidenter Lokalsamhället	Formella: Äldreguiden (Öppna jämförelser); Resultatredovisning som formuleras tillsammans med klienten (arbetsträning); Informella: Gästråd; Teaterprojekt

Redovisningsrelationer

- kan beskrivas ha två dimensioner. (Fry 1995)

Å ena sidan en extern som bygger på en skyldighet att uppfylla vissa krav på återkoppling genom redogörelser för åtaganden;

å andra sidan en intern som bygger på att känna ansvar, som både bygger på individers agerande och organisationens uppdrag.

”Accountability” och ”Felt responsibility”.

Den uppåtriktade redovisningsrelationen förstås vanligtvis som ett åläggande från andra organisationer, såsom olika former av rapporteringskrav.

Den horisontella och nedåtriktade redovisningsrelationen är oftare resultatet av ett eget upplevt självpåtaget ansvar. Här är metoderna mindre formaliserade och det är inte lika givet hur redovisnings-ansvaret kan realiseras

(Christensen & Ebrahim 2006 s. 196).

Vi kallar det:

Ålagt ansvar och **Självpåtaget ansvar**

Ex. standardiserade
utvärderingsmått
såsom i Äldreguiden
(Öppna jämförelser,
Socialstyrelsen)

Fiskal kontroll: "Hel och
ren"

Bedömningskriterierna
är ofta externt
definierade

Ex. FRll:s effektrapport

Brukarråd,

Brukarrevision

Teaterprojekt ("Vad skulle du
säga om alla lyssnade?")

Bedömningskriterierna kan vara
externt definierade, i meningen
avtalade, eller lokalt / internt
utformade.

Redovisnings- relation till: _____	Finansiärer, uppdragsgivare, gåvogivare, sponsorer	Medarbetare, volontärer, samarbetsparter, "Uppdraget"	Brukare, målgrupper, lokalsamhället
Ansvar			
<i>Ålagt ansvar</i>	Rapportera för kontroll	Säkra kvalitet	Vara transparent
<i>Självpåtaget ansvar</i>	Motivera för stöd	Engagera	Vara trovärdig

Ideella organisationers mångdimensionella utvärderings- och redovisningspraktik

---

Kontroll av det givna:

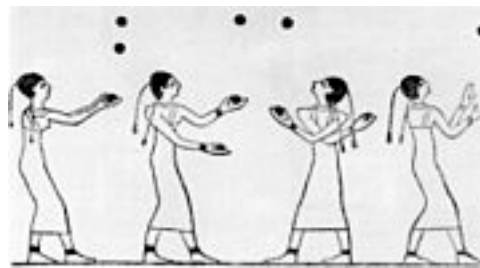
- Det givna bidraget/ersättningen
- Givna utfallsmått, standardisera(n)de kriterier
- Inom givna förhållanden

Utvärdering och redovisning som procedur

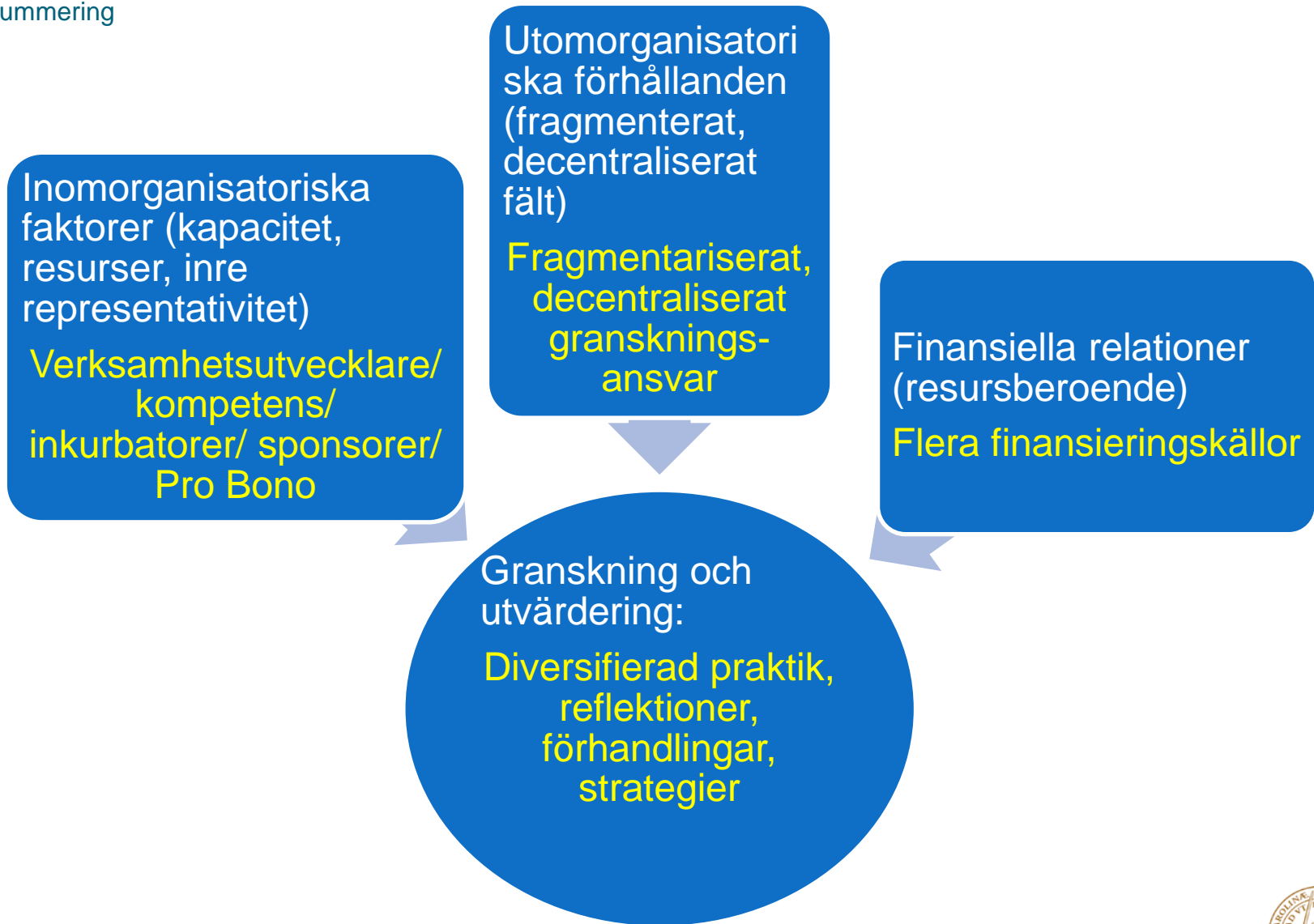
Redovisning av svårigheter och möjligheter:

- där intressenter involveras
- för att främja tillit
- för att uttrycka och tydliggöra uppdraget/"missionen"
- för att säkra samarbete/partnerskap

Utvärdering och redovisning som process

Referenser

- Arvidson, M & Linde S.(2017) Redovisning och ansvar – det ålagda och det självpåtagna. I: Linde S. & Scaramuzzino, R: (red) Socialt arbete I civilsamhället. Lund: Studentlitteratur. s.101-121.
- Christensen, R. A. & Ebrahim, A. (2006) How Does Accountability Afect Mission? The case of a Nonprofit Serving Immigrants and Refugees. *Nonprofit Management and Leadership*. Vol. 17, no. 2. pp. 195-209.
- Forssell, Anders & Ivarsson Westerberg, Anders (2014). *Administrationssamhället*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Fry, R.E. (1995) Accountability in Organizational Life: Problem or Opportunity for Nonprofits? *Nonprofit Management and Leadership*, vol 6, no. 2, s. 181-195.
- Hall, M. (2014) Evaluation Logics in the Third Sector. *Voluntas*. DOI 10.1007/s11266-012-9339-0.
- Johansson, S. (2005) *Ideella mål med offentliga medel: förändrade förutsättningar för ideell välfärd*. Stockholm: Sober.
- Kearns, K. P. (1994) The Strategic Framework of Accountability in Nonprofit Organizations: An Analytical Framework. *Public Administration Review*. Vol 54, no 2, s 185-192.
- Linde, S. (2010) *Församlingen i granskningssamhället*. Diss.Lund: Lund University
- Lyndes, K., Fitchett, G., Thomason, C.L., Berlinger, N. & Jacobs M.R. (2008) Chaplains and Quality Improvement: Can We Make Our Case by Improving Our Care? *Journal of Health Care Chaplaincy*. Vol 15, No. 2, p. 65-79.
- Milbourne, Linda (2013) *Voluntary Sector in Transition. Hard times or new opportunities?* Bristol: Policy Press.
- Ógáin, E. N., Lumley, T., & Pritchard, D. (2012). *Impact measurement among charities and social enterprises*. London.

